

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1935 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 254 av herr *Nylander m. fl.*, samt motionen i andra kammaren nr 438 av herr *Sandström i Sollefteå m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har föreslagits, att riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med av motionärerna utvecklade synpunkter måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och framläggande av förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen och kommerskollegium. Utskottet har därjämte lämnat svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges industriförbund, järnhandlareorganisationens garantiförening, riksförbundet landsbygdens folk, de anställdas centralorganisation, svenska brukstjänstemannaföreningen och svenska kontoristföreningarnas riksförbund tillfälle att avgiva yttrande över motionerna. Yttranden hava inkommit från samtliga nämnda myndigheter och organisationer med undantag av Sveriges industriförbund och finnas såsom bilagor A—I fogade vid detta utlåtande. Utskottet tillåter sig att hänvisa till yttrandenas innehåll.

I vårt land är föreningsväsendet endast i vissa avseenden underkastat rättslig reglering. Av den lagstiftning på detta område, som förefinnes, må nämnas lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar, lagen den 18 juni 1915 innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit, förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor, lagen den 25 april 1930 om bostadsrättsföreningar, förordningen den 3 augusti 1929 om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, förordningen den 5 juni 1909 angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet, lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva

fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag samt förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

De mångfaldiga grupper av föreningar, som verka för andra syften än medlemmarnas ekonomiska intresse (såsom för uppbyggelse, välgörenhet, forskning, sällskaplig underhållning m. m.) eller vilkas verksamhet, om ock ytterst riktad på ekonomiska intressen, dock icke omedelbart är av ekonomisk natur (fackföreningar m. fl.) — samtliga benämnda »ideella föreningar» — sakna reglering i lag. Emellertid hava de i rättspraxis tillerkänts rättssubjektivitet, d. v. s. förmåga att förvärva rättigheter och ikläda sig förpliktelser ävensom kära och svara inför domstol, under förutsättning att de ha stadgar, som innefatta bestämmelser om, bland annat, huru beslut skall åstadkommas, samt att styrelse finnes utsedd.

Frågan om reglering av de ideella föreningarnas rättsliga ställning har vid olika tillfällen varit föremål för överbäganden.

I skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll 1899 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, varigenom den rättsliga ställning, som kunde prövas böra tillerkännas annan förening än sådan, som hade ekonomisk verksamhet till sin uppgift, måtte lämpligen regleras.

Sedan Kungl. Maj:t den 29 november 1901 uppdragit åt särskilda kommiterade — 1901 års föreningskommitté — att utarbeta förslag till, bland annat, lagbestämmelser i det av riksdagen i nyssnämnda skrivelse angivna hänseendet, avgav föreningskommittén den 21 december 1903 betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. Förslaget var i huvudsak byggt på då gällande lag den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

Över 1903 års förslag inhämtades yttranden från överståthållarämbetet och samtliga Konungens befallningshavande, varefter detsamma överarbetades inom justitiedepartementet.

Sedan högsta domstolen den 28 november 1907 avgivit utlåtande över 1903 års förslag samt kort därefter — den 5 februari 1908 — 1905 års aktiebolagskommitté avgivit betänkande med däri jämväl upptaget förslag till lag om föreningar för ekonomisk verksamhet, utarbetades inom justitiedepartementet ett förslag till lag om föreningar, omfattande båda de olika slagen av föreningar, vilka särskildes med de benämningar, som syntes ha vunnit burskap i allmänna språkbruket, nämligen »ekonomiska föreningar» och »ideella föreningar».

Över sistnämnda förslag avgav lagrådet utlåtande den 31 december 1909, varefter förslaget i delvis omarbetat skick förelades 1910 års riksdag (propositionen nr 83). Förslaget, som tillstyrktes av lagutskottets majoritet (utlåtande nr 50), antogs med några mindre ändringar av första kammaren men avslogs av andra kammaren, som emellertid för sin del beslöt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande och framläggande för

riksdagen av förslag till lagstiftning särskilt för ekonomiska och särskilt för ideella föreningar.

Inom justitiedepartementet utarbetades därefter förslag till lag om ideella föreningar, vilket, sedan lagrådet yttrat sig över detsamma, framlades (i propositionen nr 35) för 1911 års riksdag. Förslaget tillstyrktes med vissa ändringar av lagutskottet (utlåtande nr 46) och antogs därefter av första kammaren men avslogs av andra kammaren samt hade sålunda förfallit. Andra kammaren beslöt emellertid för sin del, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande av nytt förslag till lag om ideella föreningar.

Den 15 december 1916 tillkallades *särskild sakkunnig* för att inom justitiedepartementet biträda vid utarbetandet av förslag i ämnet. Den sakkunnige överlämnade den 30 november 1919 betänkande, innefattande utkast till lag om ideella föreningar med tillhörande motivering.

Frågan om legislativ reglering av de ideella föreningarna har jämväl efter 1919 varit föremål för intresse i olika sammanhang. Till nämnda fråga hörande spörsmål hava sålunda berörts, bland annat, i ett av kommittén för behandling av den industriella demokratiens problem år 1923 avgivet betänkande med förslag till lag om driftsnämnder (statens offentliga utredningar 1923:29) och vid de utredningar, som verkstälts av år 1926 tillsatta särskilda sakkunniga — den s. k. arbetsfredsdelegationen — för frågan om ytterligare åtgärder till tryggnad av fred på arbetsmarknaden. Vidare berördes hithörande spörsmål i ett av professorn Ragnar Bergendal den 30 november 1933 avlämnat betänkande med utredning angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål (statens offentliga utredningar 1933:36) samt i ett av en inom socialdepartementet tillsatt kommission — den s. k. trettonmannakommissionen — den 4 maj 1934 avgivet betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. (statens offentliga utredningar 1934:16). Beträffande sist omnämnda spörsmål har Kungl. Maj:t i proposition nr 31 framlagt förslag till årets riksdag, vilka förslag behandlats av utskottet i utlåtande nr 29.

I detta sammanhang må omnämnas, att 1934 års riksdag på förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 51; reservation av herr Norman jämte fyra andra ledamöter) i skrivelse (nr 373) till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder på föreningsrättens och arbetsrättens områden, som kunde vidtagas i syfte att rättsligen utbilda arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga föreningsväsen och att främja arbetsfreden, samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I anledning av denna riksdagens skrivelse har regeringen, efter att hava framlagt ett program för en mycket omfattande utredning rörande lagstiftning till arbetsfredens tryggnad och därmed sammanhängande spörsmål, den 31 de-

cember 1934 förordnat *tre sakkunniga* för att verkställa utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av det ekonomiska livet. I direktiven för de sakkunniga har framhållits, bland annat, att arten och omfånget av de åtgärder från samhället sida, som borde övervägas i samband med spörsmålet om begränsningar i vissa samhällsgruppers organisatoriska rörelsefrihet, borde klargöras genom en objektiv undersökning.

De ovannämnda tre sakkunniga borde, enligt direktiven, utföra ett förberedande arbete, därvid de borde framlägga ett betänkande med de allmänna slutsatser, till vilka de vid sina överläggningar kommit, samt därjämte förslag rörande undersökningarnas fortsatta rationella bedrivande. — De sakkunnigas utredningsarbete pågår.

Vissa spörsmål på föreningsrättens område torde komma att göras till föremål för behandling av *kommittén angående privatanställda*, som har i uppdrag, bland annat, att verkställa utredning och utarbeta förslag rörande frågan om rättslig reglering av de i enskild tjänst anställdas arbetsavtal och vad därmed äger samband. I direktiven för kommitténs arbete har framhållits, bland annat, att frågorna om förenings- och förhandlingsrätt vid kommitténs utredningar borde bli föremål för närmare övervägande. — Kommitténs utredningsarbete pågår.

I anledning av fyra motioner (I:148, I:243, II:287 och II:299) beslöt 1934 års riksdag på förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 52; reservation av herr Sigfrid Hansson jämte sex andra ledamöter) att i skrivelse (nr 410) till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning angående fackliga eller andra yrkesorganisationers kollektiva anslutning till politiska partier samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt vad utskottet inhämtat hava vissa förberedande undersökningar i ämnet verkställts. Ärendet är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande antalet ideella föreningar av olika slag i landet och deras medlemsantal får utskottet lämna uppgifter angående undersökningar, som verkställts med avseende å förhållandena åren 1910 och 1917. Några uppgifter för senare år hava, enligt till utskottet meddelade upplysningar, icke blivit sammanställda.

År 1910 föranstaltade Kungl. Maj:t genom länsstyrelserna om undersökning i ämnet, varav framgick, att antalet ideella föreningar utgjorde 9,702 och antalet av deras medlemmar 1,130,645.

År 1919 publicerades en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande de ideella föreningarna i Sverige år 1917 och deras ekonomiska förhållanden. Med ledning av lämnade uppgifter beräknades antalet föreningar till omkring 30,000 och antalet medlemmar i desamma till minst 2,500,000.

I gällande svensk rätt förefinnes icke någon positiv reglering av de s. k. ideella föreningarnas ställning. Med hänsyn särskilt till den stora betydelse i det nuvarande samhällslivet, som ideella föreningar av olika slag äga, synes det utskottet vara av vikt, att grundläggande regler på förevarande område icke saknas i lagstiftningen. Det måste nämligen, såsom socialstyrelsen i sitt över nu förevarande motioner till utskottet avgivna yttrande anfört, anses vara föga tillfredsställande, att så rent primära förhållanden med avseende å föreningarna som, bland annat, rätten till inträde och utträde, formerna för besluts fattande och disposition över en förenings tillgångar sakna stödet av en lagstadgad rättsordning. Såsom framgår av den utredning, som utskottet här ovan lämnat, och de yttranden, som avgivits till utskottet, hava också tidigare vid skilda tillfällen uttryck givits åt den uppfattningen, att ett behov av lagstiftning om ideella föreningar föreligger.

Uti de nu förevarande motionerna har emellertid hemställts om utredning allenast rörande spørsmålet angående lagstiftning om yrkesföreningar. Det gäller sålunda endast en del av det lagstiftningskomplex, varom ovan i utskottets yttrande varit fråga. Vissa sidor av frågan angående en lagstiftning om yrkesföreningar torde visserligen ur olika synpunkter komma att beröras på grund av redan meddelade utredningsuppdrag, men frågan härom torde icke i nämnda ordning bliva föremål för enhetlig behandling. Innan åtgärder kunna vidtagas för att tillgodose behovet av lagstiftning för ett visst slag av ideella föreningar, torde för övrigt de allmänna grunderna för lagstiftning på förevarande område böra vara utredda.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes den särskilda frågan angående lagstiftning om yrkesföreningar lämpligen böra ingå som ett led i en allmän lagstiftning om ideella föreningar. Utskottet föreslår därför, att sistnämnda omfattande problem göres till föremål för utredning. Vid denna utredning torde böra upptagas till prövning, huruvida speciella regler i vissa avseenden kunna visa sig vara erforderliga för vissa ideella föreningar med särskilda syften, t. ex. yrkesföreningar.

Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, I:254 och II:438, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag angående lagstiftning om ideella föreningar, vid vilken utredning bör beaktas frågan, huruvida särskilda regler i vissa avseenden böra meddelas för några slag av dylika föreningar, sådana som yrkesföreningar och andra föreningar med särskilda syften.

Stockholm den 29 maj 1935.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Bagge, Sigfrid Hansson, P. Sandström**, *Norman, Karl Bodin**, *Knut Petersson* och *Forslund*;

från andra kammaren: herrar *Österström, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Johanson* i Hallagården, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Holmström* och *Sandström* i Sollefteå*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken,
vilka yrkat avslag å de föreliggande motionerna.

*Bilaga A.***Socialstyrelsen.****Till riksdagens andra lagutskott.**

Genom beslut den 15 februari 1935 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till riksdagens andra lagutskott senast den 18 mars 1935 överlämna yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 254 i första kammaren och nr 438 i andra kammaren, angående lagstiftning om yrkesföreningar. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Ett omfattande och rikt förgrenat föreningsväsende är ett utmärkande drag för det moderna samhällslivet, i vilket viktiga ekonomiska, politiska och kulturella med flera funktioner pläga uppbäras av föreningarna, och har man till trygghet av dessa funktioners samhällsnyttiga utövning i andra kulturländer i stor utsträckning funnit sig föranlåten att genom lagstiftning reglera föreningarnas organisation och verksamhet. I vårt land är föreningsväsendet endast i ganska ringa mån underkastat lagstadgad reglering. Bland lagar, som innebära sådan reglering, må nämnas lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, som avser sådana sammanslutningar, vilka äsyfta att medelst en för gemensam räkning bedriven verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Speciallagstiftning för vissa slag av ekonomiska föreningar har sedermera tillkommit, exempelvis lagen den 18 juni 1915 om centralkassor för jordbrukskredit samt lagen den 25 april 1930 om bostadsrättsföreningar.

Vidare må erinras om lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar, vilken avser föreningar, som, utan att driva affärsmässig försäkringsrörelse, äsyfta att bereda medlem eller avliden medlems änka eller barn pension eller ock begravningshjälp, sjukhjälp eller moderskapshjälp eller att idka annan till personförsäkring hänförlig verksamhet.

Nämnas må också, att i näringsfrihetsförordningen §§ 13 och 14 beröras föreningar av näringsidkare. De legala bestämmelserna om dylika föreningar, vilka närmast torde vara att anse såsom ideella, inskränka sig emellertid till att lämna möjlighet för sådan förening att få antaget reglemente fastställt av statlig myndighet.

Vad härefter beträffar föreningar, som fullfölja religiösa, filantropiska, politiska, sociala, vetenskapliga, konstnärliga eller sällskapliga syften eller avse vårdande av yrkesangelägenheter med mera — samtliga betecknade såsom ideella föreningar — är deras ställning icke positivt reglerad i lag. Frågan om sådan reglering har emellertid vid olika tillfällen varit föremål för överväganden. Erinras må sålunda, att särskilda kommitterade, den så kallade föreningskommittén, i betänkande den 21 december 1903 framlade förslag till, bland annat, lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. Detta förslag omarbetades därefter inom justitiedepartementet, varefter detsamma blev föremål för utlåtande av högsta domstolen den 28 november 1907. I proposition nr 83 till 1910 års riksdag framlades sedermera förslag till lag om föreningar, vilket förslag avsåg såväl ekonomiska som ideella föreningar. Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall. I proposition nr 35 till 1911 års riksdag framlades ånyo lagförslag angående föreningar, bland annat avseende en lag om ideella föreningar. Ej heller detta förslag vann riksdagens godkännande.

Beträffande de synpunkter, som vid denna tidpunkt gjorde sig gällande rörande behovet av laglig reglering av de ideella föreningarna, må hänvisas till sistnämnda proposition, i vilken å sid. 128—130 anföres bland annat följande:

»Såsom utgångspunkt för deras uppfattning, som hålla före, att lagstiftning å ifrågavarande område är obehörlig, kan angivas ett uttalande till högsta domstolens protokoll för den 28 november 1907 vid granskning av ett till högsta domstolen remitterat förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet. En av högsta domstolens ledamöter anförde då (k. prop. nr 83, 1910, sid. 69), att likasom man under tiden närmast före tillkomsten av 1895 års lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet — utan tvivel med fullt fog — ansett sig berättigad att, såframt en ideell förening antagit stadgar av en viss fullständighet, tillerkänna föreningen rättspersonlighet, det vill säga förmåga att förvärva rättigheter och ikläda sig förpliktelser ävensom kära och svara inför domstol, så måste en sådan förening även sedermera under nyss angivna förutsättning betraktas såsom ett rättssubjekt. Den tvekan härom, som stundom yppats, syntes nämnda ledamot alldeles ogrundad och, såvitt han hade sig bekant, föreläge ej heller något domslut, där möjligheten av en ideell förenings rättspersonlighet blivit förnekad av den högsta lagskipande myndigheten. Detta uttalande biträdades av högsta domstolens övriga i lagförslagets granskning deltagande ledamöter.

Då nu — menar man — de ideella föreningarnas rättskapacitet måste anses fastslagen genom berörda auktoritativa uttalanden, och praxis även visat sig villig att följa den sålunda givna anvisningen, samt vad av normer, som de ideella föreningarna behöva för sin verksamhet, kunna givas i deras stadgar, så föreligger för de ideella föreningarna ej vidare något behov av lagstiftning.

Häremot är emellertid till en början att erinra, att det — såsom inom lagrådet uttalats (k. prop. nr 83, 1910, sid. 157) — otvivelaktigt är ett samhällsintresse, att sådana föreningar, som skola i större omfattning träda i rättsförhållanden till utomstående, inrättas och verka i enlighet med vissa av lagstiftningen uppställda huvudprinciper. Sådant tryggas genom registreringen, som ju avser icke blott att åstadkomma en tillförlitlig översikt över de fullmyndiga föreningarna utan även en garanti för att deras stadgar innehålla vissa såsom väsentliga ansedda bestämmelser. Principen är genomförd i fråga om andra sammanslutningar — bolag, ekonomiska föreningar, sjukkassor m. fl. — och det lär ej kunna angivas något skäl, varför de ideella föreningarna, om de vilja uppträda som bärare av rättigheter och skyldigheter och inlåta sig i rättshandel med utomstående, skulle i dessa hänseenden givas en särställning.

Ur synpunkten av dessa föreningars eget intresse synes det jämväl vara önskvärt, att en utväg anvisas, varigenom de kunna vinna en obestriddlig och lätt kontrollerbar rättskapacitet. Ty det är att märka, att högsta domstolens ovan berörda uttalande icke innefattar, att en ideell förening ovillkorligt och under alla förhållanden är att anse som rättssubjekt. Därför erfordras ju, att föreningen antagit stadgar av en viss fullständighet. Vill den träda i förbindelse med utomstående, måste den även hava en behörig styrelse. Huruvida dessa förutsättningar föreligga, måste nu bliva föremål för prövning i varje särskilt fall, och det synes mig otvivelaktigt, att tredje man, med vilken föreningen kan vilja inlåta sig i rättshandel, ofta måste ställa sig tveksam inför kravet på att han själv skall verkställa sådan prövning med risk att stå rättslös mot föreningen, om han därvid begår ett misstag. Särskilt beträffande fastighetsväsendet kan stadga och säkerhet icke vinnas, med mindre som oeftergivligt krav uppställs, att den, som förvärvar, avyttrar eller med inteckning belastar fastighet, äger oomtvistlig rättskapacitet. Att dock även

vid annan rättshandel en osäkerhet i nämnda hänseende kan innebära kännbar olägenhet, torde framgå av ett uttalande av en Konungens befallningshavande, däri bland annat meddelas, att bankerna i orten i allmänhet icke såsom låntagare godtaga föreningar, vilka ej blivit registrerade, utan att medlemmarna i vederbörande föreningsstyrelse få ikläda sig personlig ansvarighet för lånen. Det är helt visst så, som vid sistlidne riksdag under debatten i andra kammaren uttalades av en talare, vilken motsatte sig det då framlagda förslaget men likvisst fann lagstiftning på ifrågavarande område behöflig, att det ingalunda är detsamma, att föreningarna, såsom nu är förhållandet, få leva på en rättspraxis, om vilken man icke vet, huruvida den kan stå sig, som att hava en i lag tillförsäkrad rättskapacitet.

Behov av lagstiftning om ideella föreningar föreligger emellertid även ur annan synpunkt. Vid den lagstiftning, som under senare år genomförts beträffande olika slag av associationer, har ett klart uttalat syfte varit att skydda den enskilde delägaren mot obehöriga övergrepp, att säkerställa minoriteten mot majoritetsförtryck. I fråga om de ideella föreningarna finnes för närvarande härutinnan intet lagfäst; deras stadgar skola alltså vara bestämmande. Även om i åtskilliga av dessa intagits en del bestämmelser, som åsyfta att trygga minoritetens rätt, finnas dock andra, vilka icke lägga hinder i vägen för en tillfällig majoritet att utan vidare omlägga föreningens syfte och verksamhet eller att använda föreningens tillgångar till ändamål, som äro för dess syfte helt främmande, eller att ändra den enskilde föreningsmedlemmens rättigheter och skyldigheter gentemot föreningen eller att på annat lika ingripande sätt omkasta stadgarna. Det skulle till och med kunna inträffa, att den med dylika omstörtningar missnöjde föreningsmedlemmen funne sig vara genom en stadgebestämmelse betagen rätten att utträda ur föreningen. Med allt erkännande av det önskvärda i att största möjliga rörelsefrihet lämnas de ideella föreningarna i fråga om deras inre förhållanden, måste dock sägas, att det gives vissa gränser, utöver vilka majoritetens bestämmanderätt även inom dessa föreningar icke kan sträckas, utan att andra berättigade intressen trädas för nära, och dessa gränser kunna endast genom lag uppdragas.»

Den 15 december 1916 tillkallades särskild sakkunnig att inom justitiedepartementet biträda vid utarbetandet av förslag till lag om ideella föreningar. Den sakkunnige fullgjorde sitt uppdrag genom framläggande den 30 november 1919 av betänkande angående ideella föreningar, innefattande utkast till lag angående ideella föreningar.

Nämnas må i förevarande sammanhang, att vissa statistiska utredningar verkställtts angående föreningsväsendets omfattning och verksamhetsformer. Sålunda utförde på chefens för justitiedepartementet uppdrag förste aktuarien i kommerskollegium Erik Sjöstrand en år 1911 publicerad utredning rörande ideella föreningar i Sverige. År 1919 publicerades en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande de ideella föreningarna i Sverige och deras ekonomiska förhållanden år 1917.

Frågan om legislativ reglering av de ideella föreningarna har jämväl efter år 1919 varit föremål för intresse i olika sammanhang. Särskilt gäller detta i fråga om de ideella föreningar, som utgöras av arbetsgivar- och arbetarorganisationerna. I sådant avseende må erinras, att i ett av kommittén för behandling av den industriella demokratiens problem år 1923 avgivet betänkande med förslag till lag om driftsnämnder (statens off. utredningar 1923: 29), enligt vilket förslag driftsnämnderna skulle stödja sig på de befintliga fackliga arbetarorganisationerna, framhållits, att dessa organisationer visserligen måste betraktas såsom sociala verkligheter av första rang men att de ännu saknade sin föreningslag och icke ägde den konsolidering i formerna, som äldre samhällsinstitutioner besutto. Kommittén hade väl beaktat, vilka betänkligheter

det möjligen kunde väcka att i en lag införa sådana begrepp som verkstads-klubb, fackförening, fackförbud, arbetsgivarförening o. s. v. utan att dessa begrepp blivit fixerade, eller utan att samtidigt stadgats något slags prövning av vederbörande organisationers formella fullmålighet. Kommittén hade likväl utgått ifrån, att nämnda arbetar- och arbetsgivarsammanslutningar, som ju voro av doktrinen och praktiken erkända som juridiska personer, i verkligheten väl skulle vara i stånd att fylla den roll, de i det framlagda lagförslaget till driftsnämnder tilldelats; å andra sidan hade det icke ansetts såsom kommitténs uppgift att utarbeta förslag till bestämmelser angående registrering eller dylikt av dessa vår tids sociala nyskapelser, utan måste detta enligt kommitténs mening förbehållas den kommande lagstiftningen om ideella föreningar.

I samband med motioner vid 1921, 1929 och 1931 års riksdagar rörande olika lagstiftningsåtgärder emot användandet av avtalsstridiga eller samhällsvådliga stridsåtgärder i arbetstvister har socialstyrelsen haft tillfälle uttala den uppfattningen, att sådan lagstiftning knappast kunde genomföras fristående utan samband med en förenings- och avtalslagstiftning. I ett yttrande över motion till 1924 års riksdag angående vissa ändringar i och tillägg till lagen om medling i arbetstvister påpekade sålunda styrelsen, att vårt land saknade en grundläggande förenings- och avtalslagstiftning, utan vilken de nödiga förutsättningarna för en sådan utveckling, som motionärerna tänkt sig, icke syntes föreliggande. Skulle lagstiftningsåtgärder anses böra tillgripas, måste nämligen tillses, att garantier skapades för effektuerandet av givna föreskrifter, vilket åter förutsatte en fastare reglering av parternas rättsställning.

Erinras må vidare, att det vid tillsättandet år 1926 av särskilda sakkunniga för frågan om ytterligare åtgärder till tryggnad av fred på arbetsmarknaden, den s. k. arbetsfredsdelegationen, enligt i statsrådsprotokollet den 29 januari 1926 givna direktiv förutsattes, att undersökningen bland annat borde avse frågan, huruvida lagens stadga borde givas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, förhandlings- och avtalsväsende. Nära sammanhängande därmed vore frågan om förenings- och förhandlingsrättens lagfästande, vilken syntes böra upptagas till behandling vid undersökningen, därvid hänsyn borde tagas även till sådana löntagargrupper, vilkas kollektiva förhandlingsrätt ännu icke vunnit hävd.

Denna undersökning, som ej avsåg utarbetandet av förslag till bestämda åtgärder utan endast åsyftade att låta olika grupper klart fixera sina ståndpunkter, kom av särskilda anledningar icke att slutföras. Emellertid fortsattes av särskilda sakkunniga arbetet i vad avsåg frågan om domstolsförfarande i rättstvister, vilket arbete resulterade i nu gällande lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol. I motiveringen till utkastet till nu berörda lagstiftning framhöll de sakkunniga, bland annat, att lagutkastet icke inlät sig på spørsmålet, under vilka förutsättningar en sammanslutning — vare sig den uppträdde å arbetsgivar- eller arbetarsidan — ägde rättspersonlighet, d. v. s. i detta sammanhang förmåga att genom kollektivavtal förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. I sådant avseende finge gälla de regler, som i allmänhet tillämpades rörande icke ekonomiska föreningar. Beträffande dylika associationer rådde inom rättstillämpningen ingen tvekan därom, att en förening ägde rättspersonlighet, så framt den antagit stadgar av en viss fullständighet. En sammanslutning, som icke hade detta minimum av stadga och organisation, kunde icke vara part i ett på tillämnat sätt reglerat kollektivavtalsförhållande, och en överenskommelse, som träffades med en dylik mera tillfällig eller löslig sammanslutning, fölle utom området för den föreslagna lagen. Frågan huruvida en överenskommelse, som slutits med en mindre fast sammanslutning av arbetare eller med en grupp arbetare utan varje samman-

hållande band, borde anses falla under begreppet kollektivavtal, hade i utkastet lämnats olöst, liksom detta icke heller i övrigt besvarade frågan om en dylik överenskommelses rättsliga betydelse. På grund av obestämdheten av de personer, som å arbetsarsidan berördes av avtalet, uppkommo vid en dylik överenskommelse åtskilliga invecklade spörsmål, vilka, med hänsyn därtill, att överenskommelser av detta slag icke voro av större betydelse, ansågos kunna lämnas öppna att lösas av rättstillämpningen. En fråga, som ej heller berördes i lagutkastet, vore spörsmålet, vilka organ ägde behörighet att för förenings räkning träffa kollektivavtal. Även denna fråga vore att bedöma enligt allmänna rättsregler. Särskilt komme därvid i betraktande de grundsatser, som gällde inom föreningsrätten. I vissa fall syntes även reglerna om så kallad ställningsfullmakt böra komma i tillämpning.

I utlåtande över de sakkunnigas förslag framhöll socialstyrelsen, att lagens tillämpning sannolikt i många fall skulle komma att lida av osäkerhet till följd av bristen på legislativ reglering av arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga sammanslutningar. I proposition nr 39 till 1928 års riksdag med förslag till lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol uttalade departementschefen, att visserligen i en del fall sådan osäkerhet torde kunna uppstå. Någon större olägenhet ansågs emellertid icke kunna uppkomma härigenom, eftersom de flesta av de sammanslutningar, som inginge kollektivavtal, måste med tillämpning av allmänna rättsregler anses äga rättspersonlighet. Naturligen vore det ur andra synpunkter önskvärt, att i vårt land en föreningslagstiftning komme till stånd, men att i avbidan på lösningen av detta vittutseende problem uppskjuta lagstiftningen rörande kollektivavtal syntes icke tillrådligt.

Motsvarande erinringar, som socialstyrelsen sålunda riktade mot utkastet till lagstiftning om kollektivavtal och arbetsdomstol, syntes styrelsen med ännu större fog kunna framföras mot de år 1933 av professorn Bergendal och år 1934 av en särskild kommission framlagda förslagen till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder. I utlåtande över förstnämnda förslag framhöll styrelsen, att det kunde med fog ifrågasättas, huruvida det kunde anses lämpligt och ur rättslig synpunkt tillfredsställande att ur sitt allmänna sammanhang utbryta de frågor, som förslaget omfattade. Såsom naturligare och riktigare framstode att behandla dem inom ramen av en lagstiftning, som åsyftade att reglera hela avtals- och föreningsrätten och i samband därmed de fackliga organisationernas stridsåtgärder. I sitt utlåtande över kommissionsförslaget vidhöll styrelsen uppfattningen, att lagstiftning i åsyftade avseende endast med svårighet läte sig genomföra fristående utan samband med en föreningslagstiftning. Kommissionsförslaget utvisade också, att det befunnits påkallat att i förslaget intaga vissa till sådan lagstiftning hänförliga bestämmelser. Det kunde likväl ifrågasättas, om dessa bestämmelser vore tillfyllest och erbjöde en tillräcklig grund för den ifrågavarande lagstiftningens egentliga syfte. Styrelsen ansåg därför, att en särskild legislativ reglering av de icke ekonomiska föreningarnas, närmast av hithörande yrkesföreningars, verksamhetsformer alltjämt kvarstode såsom en angelägen uppgift för lagstiftningsarbetet och att en sådan reglering otvivelaktigt vore ägnad att jämväl skänka den föreslagna lagstiftningen angående vissa ekonomiska stridsåtgärder större fasthet och stadga.

Erinras må slutligen, att den del av föreningsspörsmålet, som avser föreningsrätten och därmed förknippade frågor, varit upptagen till behandling av internationella arbetskonferensen, som dock icke lyckats få till stånd någon konvention eller rekommendation i ämnet. Frågan, som av internationella arbetsbyrån underkastats en omfattande undersökning, står för övrigt kvar på konferensens arbetsprogram.

Såsom framgår av det ovan anförda har frågan om legislativ reglering av

ideella föreningar, däribland arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt andra yrkesföreningar, tidigare vid olika tillfällen varit föremål för överväganden, och har denna fråga därefter ånyo inställt sig i samband med olika vidtagna eller ifrågasatta lagstiftningsåtgärder, avseende reglering av vissa av för­eningsväsendets yttringar. Ehuru lagstiftning på området förekommer endast i obetydlig omfattning, torde dock i denna lagstiftnings tillämpning redan ha yppat sig vissa olägenheter till följd av avsaknaden av en för­eningslagstiftning.

Överhuvud taget måste det ur allmän synpunkt anses föga tillfredsställande, att vissa rent primära förhållanden med avseende å föreningarna äro i stort sett undandragna stödet av en lagstadgad rättsordning. Här åsyftas sådana betydelsefulla förhållanden som exempelvis rätt till inträde och utträde, formerna för besluts fattande och disposition över en för­enings tillgångar. Att nuvarande ordning i dessa avseenden lämnar utrymme för missförhållanden torde erfarenheten få anses klart ha givit vid handen. Man tänke sig endast en sådan situation, att en för­enings ledning ej i vanlig ordning erhåller förnyat mandat men i stället för att ställa platserna till förfogande skaffar sig ett slags förnyat mandat genom anordnande av en i stadgarna ej förutsedd allmän omröstning bland för­eningsmedlemmarna. Man tänker vidare på sådana situationer, som inträda då viss fraktion inom en för­enings genom överrumpling skaffar sig tillgång till för­enings lokaler, dess ekonomiska tillgångar samt dess expeditionssystem och söker på så sätt tillskansa sig ledningen av för­enings verksamhet.

Det nu anförda torde giva vid handen, att behov måste anses föreligga av att staten genom i lag meddelade grundläggande regler angående för­eningsväsendet tryggar upprätthållandet av rättsordning och demokratiska principer på detta område. Vikten av en sådan reglerande lagstiftning understrykes i samma mån som för­eningsarnas betydelse såsom faktorer i samhällslivet öka.

Visserligen syftar motionen närmast på en lagstiftning, avseende reglering av yrkesföreningarna, men av det ovan anförda framgår, att hela frågan om grundläggande bestämmelser för ideella föreningar måste anses vara av aktuell vikt och betydelse. Ehuru en utredning, begränsad till att avse frågan om reglering av yrkesföreningar, i och för sig utan tvivel kan anses önskelig och påkallad, måste det vid nyssnämnda förhållande ifrågasättas, om ej denna fråga lämpligen borde inordnas i sitt allmänna sammanhang med en lagstiftning om ideella föreningar överhuvud.

Stockholm den 16 mars 1935.

Gunnar Huss.

Carl Chr. Schmidt.

Bilaga B.

Kommerskollegium.

Till riksdagens andra lagutskott.

Den 15 februari 1935 har Kungl. Maj:t anbefallt kommerskollegium att till riksdagens andra lagutskott avgiva yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 254 i första kammaren och nr 438 i andra kammaren, angående lagstiftning om yrkesföreningar.

Kollegium har infordrat yttranden i ärendet från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg samt Skånes handelskammare.

Överlämnande till kollegium från nämnda organisationer inkomna skrivelser i ämnet får kollegium anföra följande.

Motionärerna hava föreslagit, att riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med av dem utvecklade synpunkter måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och framläggande av förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar. Härvid åsyftas en lagstiftning, som i främsta rummet skulle beröra de s. k. »privatanställda», med vilka motionärerna avse de talrika mellanskikten av tjänstemän, kontorister, butiksbiträden och förmän i enskild tjänst. Enligt motionärernas uppfattning skulle en sådan lagstiftning bland annat bidra till att utveckla organisationsväsendet bland nämnda grupper av anställda.

Kollegium hyser starka tvivel om behövligheten och lämpligheten av den av motionärerna åsyftade lagstiftningen. Statliga ingripanden på nu ifrågasatt område böra nämligen enligt kollegii mening icke vidtagas utan tvingande skäl. I allt fall synes, innan några åtgärder vidtagas, böra avvaktas resultatet av den utredning, som verkställes av 1931 års kommitté angående privatanställda, enär vissa av de spörsmål, som beröras av motionärerna, lära vara föremål för överväganden inom kommittén.

Kollegium finner sig på anförda skäl icke för närvarande kunna tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen.

I avgörandet av detta ärende har — jämte generaldirektören Fryxell och kommerserådet Matz, föredragande — deltagit kommerserådet Sohlman.

Stockholm den 16 mars 1935.

K. A. Fryxell.

Siegfried Matz.

| Carl Lamberth.

Bilaga C.

Svenska arbetsgivareföreningen.

Till riksdagens andra lagutskott.

Sedan Svenska Arbetsgivareföreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner av herr Nylander m. fl. och av herr Sandström i Sollefteå m. fl. angående lagstiftning om yrkesföreningar, får föreningen härmed anföra följande.

Det är vid en granskning av motionerna förenat med svårigheter att kunna få en klar uppfattning om vad motionärerna i sak åsyfta med sitt utredningsförslag.

Vissa syften av ordningsnatur äro direkt angivna, nämligen åstadkommande av bestämmelser om styrelse, revision, likvidation och upplösning m. m. dylikt. Ävenså förklara sig motionärerna direkt åsyfta bestämmelser, som reglera villkoren för in- och utträde ur yrkesförening, föreningsmedlems rösträtt och formerna för beslutsfattande samt medlems förpliktelser och rättigheter i allmänhet gentemot föreningen. Närmast skulle väl bestämmelser i nu berörda avseenden vara påkallade med hänsyn till föreningsmedlemmarnas individuella intressen och för att ur allmän ordningssynpunkt giva organisatorisk stadga och enhetlighet åt föreningar av här ifrågasatt slag. Svenska

Arbetsgivareföreningen, som själv är en organisation av här ifrågavarande art, anser sig icke böra ingå på spörsmålet, huruvida ur allmän synpunkt något behov av dylika bestämmelser må vara för handen. För föreningens egen del föreligger intet sådant behov. Om avsikten blott icke är att insnöra yrkessammanslutningarna i hinderliga former, vill föreningen det oaktat ej motsätta sig en utredning av nu berörda spörsmål.

Bland de mera sakliga problem, som skulle kunna tänkas reglerade genom en lagstiftning om yrkesföreningar, nämna motionärerna i första hand, såvitt angår förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, frågan om förhandlingsrätt och förhandlingsordning. Motionärerna medgiva, att svårigheter möta, när det gäller att i lag fixera förhandlingsrättens innebörd. Men med hänsyn till de s. k. anställdas intressen, som motionärerna förklara sig speciellt vilja beakta, anses problemet böra ingående skärskådas. Såsom naturligt är, när man överväger en reglering av förhandlingsrätten, komma motionärerna härvid in på frågan om intressetvisters slitande. Gentemot en av staten i lag påbjuden, obligatorisk skiljedom i intressekonflikter kunna enligt motionärerna allvarliga betänkligheter resas. Och dessa betänkligheter äro enligt Svenska Arbetsgivareföreningens mening så bestämda, att en lagstiftning av dylik innebörd icke behöver övervägas. Därom torde organisationer med erfarenhet på hithörande område vara ense. Annorlunda ligger emellertid enligt motionärerna saken till, för den händelse parterna själva komma överens om att vid intressetvister underkasta sig skiljedom. Denna möjlighet står parterna till buds utan särskild lagstiftning, men motionärerna synas betrakta det som ett beklagligt förhållande, att utvägen i fråga icke kommit till användning i större utsträckning än som skett. Och därför tänka sig motionärerna en dispositiv lagstiftning, som skulle kunna främja en utveckling av den frivilliga skiljedomen på ifrågavarande område. Svenska Arbetsgivareföreningen sätter bestämt i fråga möjligheten härav. En dylik lagstiftning skulle väl endast kunna giva vissa regler för hur en skiljedom skulle åstadkommas, när parterna enat sig om att låta tvisten avgöras på dylik väg, möjligen också ställa skiljeorgan till förfogande. Men det är icke på grund av någon förlägenhet i dylikt hänseende, som parterna i förekommande fall draga sig för att låta en tvist avgöras genom skiljedom, utan detta är beroende på att tvistens beskaffenhet och sakens natur i övrigt gör det alltför vanskligt att överhuvud taget lägga avgörandet i händerna på utomstående. Där sådana betänkligheter saknas eller kunna övervinnas, finna parterna säkerligen utvägar att åstadkomma ett skiljeorgan. En lagstiftning, som blott reglerar skiljedomens åstadkommande men bibehåller parterna vid deras hittillsvarande frihet i fråga om tvistens hänskjutande till skiljedom, lärer därför icke kunna åstadkomma den av motionärerna avsedda utvecklingen. Den kan tvärtom i vissa fall, därest full frihet icke skulle lämnas parterna att själva bestämma om skiljeorganet och formerna för skiljedoms åstadkommande, rent av bliva ett hinder för skiljedomsvägens anlåtande. Med lagstiftning kan man icke påskynda utvecklingen mot *frivillig skiljedom* men väl mot *skiljedom, som icke längre är frivillig*, och det synas motionärerna själva icke önska. — Bortsett emellertid från dessa sakliga invändningar, så torde hithörande spörsmål, enligt givna direktiv, komma under bedömande inom ett redan tillsatt utredningsorgan, nämligen 1931 års kommitté angående privatanställda.

De i motionen framförda allmänna synpunkterna på de ekonomiska intressesammanslutningarna och deras betydelse, vilka synpunkter torde vara avsedda att framhäva motiven för den påyrkade utredningen, synas giva vid handen, att motionärerna å ena sidan betrakta vissa redan existerande sammanslutningar såsom alltför mäktiga såväl gentemot medlemmarna som i förhållande till utomstående, å andra sidan finna det önskvärt att driva fram nya sam-

manslutningar i syfte att därmed skapa ökad jämvikt i samhället. Syftet för en statlig reglering på detta område skulle alltså bli att *dels* begränsa de förras makt, framför allt i fråga om rätten att vidtaga stridsåtgärder, *dels* på något sätt inom andra områden uppmuntra till ökad organisation. Nu är det visserligen sant, att de ekonomiska intressesammanslutningarnas kampmetoder i många fall äro sådana, att en statlig reglering och begränsning är behöflig, men därför ligger också för närvarande ett förslag till lag om ekonomiska stridsåtgärder på riksdagens bord. Att tillgripa lagstiftning även för att reglera dessa sammanslutningars inre förhållanden är ingalunda på samma sätt motiverat utan kan tvärtom skapa ett obehörigt tvång på den fria utvecklingen. Detsamma är förhållandet med försöket att på konstlad väg driva fram sammanslutningar inom områden, där fria och naturliga krafter intet åstadkommit. Det är Svenska Arbetsgivareföreningens åsikt, att även på dessa avsnitt av det ekonomiska livet friheten är den bästa fostraren och att statliga ingripanden icke böra vidtagas utan tvingande skäl. För arbetsmarknadens förhållanden är det bestämt lyckligare, om parterna, alltefter organisationernas naturliga utveckling, få lära sig umgås med varandra på egna, fria förutsättningar, än om de skola tvingas samman under former, som icke äro deras.

Stockholm den 1 mars 1935.

Svenska Arbetsgivareföreningen.

Gustaf Söderlund.

Bilaga D.

Landsorganisationen i Sverige.

Till riksdagens andra lagutskott.

Andra lagutskottet har till Landsorganisationen i Sverige för yttrande remitterat av herr Nylander m. fl. i första kammaren och herr Sandström i Sollefteå m. fl. i andra kammaren väckta likalydande motioner angående lagstiftning om yrkesföreningar. I anledning därav får Landssekreteriatet anföra följande:

Det synes oss fullständigt opåkallat att genom lagstiftning reglera yrkesföreningarnas verksamhet beträffande regler om styrelse, om revision, om likvidation, om upplösning, om inträde och utträde ur yrkesförening, om medlems rösträtt och formerna för besluts fattande, om medlems förpliktelser och rättigheter i allmänhet gentemot föreningen.

Vad beträffar frågan om yrkesföreningars kollektivanslutning till politiskt parti, bedja vi få erinra om att riksdagen redan tillskrivit regeringen med begäran om utredning.

Stockholm den 16 februari 1935.

Landsorganisationen i Sverige. Landssekreteriatet.

Edv. Johanson.

*Bilaga E.***Järnhandlareorganisationens garantiförening.**

Till riksdagens andra lagutskott.

Över den till oss remitterade, vid innevarande riksdag av hr Nylander m. fl. i första kammaren och av hr Sandström i Sollefteå m. fl. i andra kammaren väckta motionen angående lagstiftning om yrkesföreningar få vi härmed avge följande yttrande.

Frågan om lagstiftning rörande yrkessammanslutningarna har tidigare vid olika tillfällen diskuterats i vårt land men skjutits åt sidan bl. a. under hänvisning till önskemålet, att dessa sammanslutningar borde ha största möjliga rörelsefrihet under sin uppväxtperiod. Med den utveckling, som det moderna organisationsväsendet tagit, synes oss detta skäl icke längre kunna åberopas för en avvisande hållning i frågan. Inom betydande delar av landets näringsliv hava yrkesföreningarna nått en nära nog hundra procentig anslutning. Detta är ju exempelvis fallet inom hela storindustrin, där såväl arbetsgivare som arbetare nästan undantagslöst äro organiserade. Samtidigt försiggår på andra yrkesområden en intensiv föreningsbildning, i vissa fall, såsom bland jordbrukarna, kraftigt främjad av staten.

Det förefaller oss därför som om vi nu kommit in i ett läge, då det från samhällets synpunkt måste framstå såsom önskvärt, att yrkesorganisationerna erhålla en starkare rättslig förankring. Detta har ju även tydligt framgått under behandlingen av frågan om lagstiftning angående vissa ekonomiska stridsåtgärder (tredjemanslagen). En allmän lagstiftning om yrkesföreningar skulle säkerligen bidra till att skapa ökad klarhet och fasthet åt rättsförhållandena på förevarande område. Från vår förenings sida finnes alltså intet att erinra mot det med motionen avsedda syftet.

Däremot skulle vi anse det synnerligen olyckligt, om denna fråga sammankopplades med olika, mer eller mindre brännbara politiska ämnen, som icke stå i något nödvändigt sakligt samband med densamma. En tillfredsställande lösning av spörsmålet om en rättslig normering av de ekonomiska intresseorganisationerna kan utan tvivel bäst ernås, om det i görligaste mån hålles utanför de politiska motsättningarna. Vi dela sålunda motionärernas åsikt om önskvärdheten av, att detta spörsmål upptages och löses för sig.

I motionen understrykes, att även om organisationstanken gått segrande fram inom det ena området efter det andra, så finnes det emellertid alltjämt yrkesgrupper, bland vilka den endast vunnit mindre eller ringa anslutning. Särskilt är detta fallet i fråga om de privatanställda. Enligt motionärernas mening borde en föreningslagstiftning vara ägnad att stödja organisationsarbetet inom denna kår ävensom att främja samförståndet mellan företagen och de anställda.

Vår förening har — som också motionärerna mycket riktigt framhålla — redan från sin tillblivelse inriktat sig på att lösa anställnings- och andra frågor av intresse för både principaler och anställda i förtroendefullt samarbete med de anställda och deras egna organisationer. Vår strävan har också mötts med mycken förståelse från de anställdas sida och systemet har visat sig fungera till belåtenhet för båda parterna. Utan att i detta sammanhang gå in på några närmare detaljer, vilja vi dock framhålla, att vi genom detta system, som för närvarande är fullt utbildat inom järnhandelsbranschen, också lyckats med framgång motverka arbetslösheten inom branschen.

Vad beträffar det i motionen åberopade skiljedomsförfarandet, som tillämpas mellan våra medlemmar inom järnhandelsbranschen och deras anställda, har det i praktiken icke så ofta behövt anlitas, men det är otvivelaktigt att det verksamt befördrat samförståndssträvandena mellan vår förening och de anställdas egna organisationer. Vetskapen om skiljedomsinstitutets existens har nämligen bidragit till att vid direkta förhandlingar på ett tidigt stadium ena parterna.

Det vill synas som om det system för organisationsarbetets bedrivande, vilket av vår förening tillämpas, nära sammanfaller med grundtankarna i motionen. För vår del hava vi uteslutande gynnsamma erfarenheter av detta system. Det torde därför med fördel kunna prövas även inom andra yrkesområden.

Det är självfallet, att arbetet i hög grad underlättas därigenom, att de anställda äro organiserade i föreningar, vilka »på samförståndets väg vilja tillgodose sina intressen». Enligt vår uppfattning skulle en rättslig utbildning av yrkesgruppernas föreningsväsen sannolikt komma att underlätta organisationssträvandena bland de privatanställda.

Även från här sist berörda synpunkter kunna vi alltså giva vår anslutning till motionens syftemål.

Motionärerna ingå icke närmare på detaljerna i en blivande lagstiftning om yrkesföreningar. Vi vilja emellertid framhålla, att det förefaller tveksamt, huruvida bestämmelser om frivillig skiljedom rätteligen höra hemma i en dylik lagstiftning. Att det däremot i samband med en rättslig reglering av yrkesorganisationerna bör övervägas, vilka åtgärder, som kunna vidtagas till förhindrande av öppna konflikter mellan företagen och de anställda, vilja vi kraftigt betona. Med hänsyn till den förtroendeställning, som dessa senare i regel intaga, skulle det vara synnerligen ödesdigert icke blott för själva företagen utan även för samhället i dess helhet, om de fackliga kampmetoderna vunne insteg jämväl bland de privatanställdas sammanslutningar. Det skulle allvarligt rubba grundvalarna för den samhörighetskänsla, som för närvarande till allas båtнад inom flertalet företag utmärker förhållandet mellan principalerna och de anställda.

Gentemot den gränsdragning mellan yrkesföreningarna och de politiska partierna, som motionärerna vilja genomföra, ha vi intet att erinra. Det är även vår uppfattning, att det måste vara ett allmänt önskemål, att de enskilda yrkesidkarna skola utnyttja sina ekonomiska intresseorganisationer utan att nödgas taga ställning till en mängd partipolitiska frågor, som ligga utanför organisationernas naturliga arbetsram.

Under åberopande av vad vi ovan anfört, få vi vördsamt förorda, att utredning verkställes angående en lagstiftning om yrkesföreningar och äro vi beredda att, i den mån så önskas, lämna vår medverkan därtill.

Stockholm den 2 mars 1935.

Järnhandlareorganisationens Garantiförening.

Gunnar Nordholm.

Verkställande Direktör.

*Bilaga F.***Riksförbundet landsbygdens folk.**

Till riksdagens andra lagutskott.

Med anledning av utskottets anmodan till undertecknad organisation, Riksförbundet Landsbygdens Folk, om yttrande över motionerna nr 254 F. K. och nr 438 A. K. rörande lagstiftning om yrkesföreningar få vi härmed anföra följande:

Under senare år har i allt högre grad behovet och intresset växt fram för att genom lagstiftning åstadkomma reglering av samhällslivet. I förgrunden har då framför allt ställts den grupp problem, som omfatta arbetsfreden, föreningslagstiftningen och skydd för utom konflikt stående part. Alla erkänna, att vissa restriktioner och klarläggande bestämmelser äro behöfliga, men samtidigt också, att ämnet på grund av sin omfattning är synnerligen komplicerat. En klarläggande utredning med ty åtföljande förslag måste alltså beräknas bliva mycket vidlyftig samt kräva lång tid. För att på vissa avsnitt snabbare få fram resultat hava enstaka frågor lösbrutits med krav på att de skola behandlas fristående. Så har skett beträffande frågan om »Lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m.», och samma linje vilja motionärerna tillämpa på frågan om lagstiftning rörande yrkesföreningar. Erfarenheten från behandlingen av förslagen rörande »Lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m.» visar emellertid, hur ofullständigt ett sådant förslag blir, om man ej i viss grad samtidigt går in för bestämmelser både rörande arbetsfred och yrkesföreningar. Sak samma torde bliva fallet om Kungl. Maj:t i enlighet med motionärernas önskan skall framlägga ett förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar. På detta sätt skapas ett flertal fristående lagar, gällande var sitt syftemål men ingripande i varandra. Genom att de icke tillkommit i ett organiskt sammanhang äro förutsättningarna för ett i stort tillfredsställande resultat mycket små.

Vid behandling av hithörande frågor är vanligt, att förslagen utsträckas att omfatta mycket vidsträckt område, men i detaljmotiveringen håller man sig helt till den rena arbetsmarknaden. Därigenom få frågorna till synes en relativ enkelhet, som kan vara missledande. I utpräglad grad är detta fallet med föreliggande motioner, däri bl. a. anföres: »Å andra sidan har det från statsintressets synpunkt befunnits önskvärt att direkt uppmuntra organisationstanken inom vissa yrkesgrupper till förhindrande av, att dessa pressas ned i ett missgynnat läge. Sålunda har i vårt land statsmakternas politik till jordbrukets stödjande i icke ringa grad tagit sikte på att befordra organisationsväsendets utbredning bland lantbefolkningen. Utan tvivel har denna politik bidragit till att stärka de jordbruksidkande klassernas motståndskraft under krisens påfrestningar.» Motionärernas fortsatta utveckling av ärendet berör emellertid endast det rena lönearbetet. Som exempel kan anföras följande uttalande ur motionerna. »Ett problem av stor vikt avser villkoren för in- och utträde ur yrkesförening, om medlems rösträtt och om formerna för beslutsfattande — allt frågor, som även stå i förbindelse med aktuella arbetsfredsspörsmål, och som riksdagen i fjol uppmärksammade i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Ytterligare ett spørsmål gäller medlemmarnas förpliktelser och rättigheter i allmänhet gentemot föreningen. I detta sammanhang aktualiseras bland annat det betydelsefulla problemet om skydd för enskild medlem eller för en minoritet av medlemmar mot övergrepp från majoritetens sida.» Vi på-

peka, hur vitt skilda synpunkter, som måst anläggas på dessa frågor, då det dels gäller yrkesföreningar för lönearbete och dels jordbrukets föreningar. Enligt vår uppfattning torde svårigheterna att tillfredsställande hopkoppla alla dessa intressen i gemensamma bestämmelser bliva hart när oöverstigliga, speciellt när man därvid också skall taga hänsyn till dels skydd för tredje man och dels lämpliga fredsbestämmelser. Frågan kompliceras ytterligare genom motionärernas reserverade hållning till bestämmelser om obligatorisk skiljedom på hithörande område.

Med här anförda motiv få vi förklara som vår uppfattning, att frågan om lagstiftning rörande yrkesföreningar så intimt sammanhänger med andra frågor av synnerligen stor social räckvidd, att den icke bör göras till föremål för fristående behandling samt att inga som helst skäl presterats för nödvändigheten av ärendets forcering.

Önskvärt är, att en lagstiftning kommer till stånd rörande både föreningsrättsliga och arbetsfredsspörsmål, men den får icke drivas fram som ett hastverk. De av Kungl. Maj:t den 31 december 1934 tillkallade sakkunniga hava fått i uppdrag att verkställa en utredning på detta område, och vi anse, att denna utrednings resultat i första hand bör avvaktas.

Stockholm den 1 mars 1935.

Riksförbundet Landsbygdens Folk (R. L. F.).

C. G. Johansson.

G. Lundgren.

Bilaga G.

De anställdas centralorganisation.

Till andra lagutskottet.

De anställdas centralorganisation i Sverige (Daco), som erhållit på remiss av herr Nylander m. fl. och av herr Sandström i Sollefteå m. fl. väckta likalydande motioner angående lagstiftning om yrkesföreningar, får anföra följande.

Enligt vad vi erfarit ha de frågor som beröras i ovannämnda motioner redan varit under förberedande behandling i kommittén angående privatanställda, och den fortsatta behandlingen härav måste nödvändigtvis komma att syssla med hela det frågekomplex som berörts i ifrågavarande motioner. Då nämnda kommitté för närvarande står i beredskap att omedelbart återupptaga behandlingen av dessa frågor, kunna vi icke tillstyrka motionärernas yrkande om särskild utredning.

Stockholm den 5 mars 1935.

De anställdas centralorganisation.

V. v. Zeipel.

Bilaga H.

Svenska brukstjänstemannaföreningen.

Till riksdagens andra lagutskott.

Sedan Svenska Brukstjänstemannaföreningen beretts tillfälle att yttra sig med anledning av vid innevarande års riksdag av herr Nylander m. fl. väckt motion angående lagstiftning om yrkesföreningar, får dess styrelse härmed i vördsamhet framföra följande synpunkter.

Styrelsen anser, att en lagstiftning i detta ämne bör innefatta, *dels* klarläggande av begreppet yrkesförening såsom sammanslutning av anställda, *dels* formella föreskrifter om styrelse, revision och dyl., *dels* bestämmelser garanterande de enskilda medlemmarna åsiktsfrihet i religiösa och politiska frågor och *dels* regler för frivillig skiljedom mellan yrkesförening och/eller dess medlemmar å ena sidan och enskild arbetsgivare och/eller sammanslutning av arbetsgivare eller arbetare å andra sidan i konflikter, som röra frågor av anställningsnatur.

Vad gäller fastställandet av begreppet yrkesförening vill styrelsen som sin åsikt vördsamt framhålla, att gränserna för vad med yrke i detta sammanhang förstås ej må dragas så snäva, att därigenom hinder uppstår för anställda inom närliggande yrken att sammansluta sig i en och samma yrkesförening. Exempelvis bör möjlighet finnas för de nu i vår förening anslutna anställda från gruvindustrien, järnbruksindustrien, skogs- och sågverksindustrien, massa- och pappersindustrien, glasindustrien, kalkbruks- och cementindustrien och andra med ovannämnda industrier likartade, att fortfarande tillhöra föreningen, även sedan den efter genomförd lagstiftning fått karaktär av yrkesförening i lagens mening, och även att möjlighet bör finnas för anställda inom ovannämnda industrier att efter lagstiftningens genomförande vinna medlemskap i en och samma förening. I lagtexten bör inflyta bestämmelse om, att medlemskap i yrkesförening, som gäller vid lagens ikraftträdande, må förbli gällande så länge det av den enskilde medlemmen bibehålles genom fullgörande av för medlemskapet stadgad prestation. I lagen bör även angivas, vad i denna lags mening avses med »anställd» till skillnad från arbetare och arbetsgivare.

De föreskrifter av ordningsnatur, som en blivande lag skulle innehålla, bör enligt styrelsens åsikt givas en sådan formulering, att därigenom de säkerligen mycket skiftande krav från olika yrkesföreningars sida beträffande organisationen av föreningarna ej hämmas eller hindras.

Vad gäller frågan om regler för skiljedomsförfarande får styrelsen som sin mening vördsamt framhålla, att sådana regler böra göras så vida, att de olika önskemål, som yrkesföreningarna i denna sak var för sig kunna hysa, må kunna rymmas därinom. Detta har styrelsen velat särskilt framhålla, då det med visshet kan antagas, att yrkesföreningarna till syftemål, struktur, storlek och arbetssätt bliva sinsemellan mycket olika, och att de önskemål, som av dem kunna framställas i denna fråga, på grund därav bliva synnerligen skiftande. Som i viss mån efterföljansvärda exempel vill styrelsen härvid framhålla den i motionen åberopade överenskommelsen mellan Järnhandlareorganisationens Garantiförening och Järnhandelsbiträdesförbundet, och även den likartade bestämmelse om skiljedom, som finnes i den nyligen mellan Sveriges Verkstadsförening och Sveriges Arbetsledareförbund träffade överenskommelsen.

Styrelsen vill slutligen i vördsamhet framhålla, att den instämmer i motionens syfte, och tillstyrker, att en utredning i enlighet med motionärernas förslag göres.

Ställdalen den 4 mars 1935.

för Svenska Brukstjänstemannaföreningen.

Ernst Larson.

Bilaga I.

Svenska kontoristföreningarnas förbund.

Till riksdagens andra lagutskott.

I anledning av motionen nr 254 i första kammaren, vilken blivit överlämnad till utskottets behandling, få vi andra följande.

Motionen utmynnar i en hemställan att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och framläggande av förslag angående lagstiftning om yrkesföreningar. I motionens utförliga motivering urskilja vi framför allt tre olika synpunkter, som legat till grund för denna hemställan. Dessa synpunkter äro följande.

1. Inom vissa områden säges en maktkoncentration ha ägt rum hos privata fackorganisationer, förorsakande allvarliga sociala skadeverkningar. En effektiv lagstiftning om yrkesorganisationernas stridsåtgärder anses därför önskvärd.

2. Enligt motionärerna måste det ligga i rättsordningens intresse, att sådana sammanslutningar, som fått en allmännare utbredning och som väsentligt kunna påverka den ekonomiska samfärdseln, alltid uppfylla vissa bestämda, av samhällsnyttan betingade grundfordringar. I detta hänseende understrykes särskilt det vitala intresset av att yrkessammanslutningarna icke utnyttja sin makt över den enskilde på ett sätt, som går långt utanför deras verkliga uppgift.

3. Särskild uppmärksamhet ägnas de privatanställdas organisationer, vilkas utveckling det betecknas såsom ett samhälleligt intresse att befrämja. En generell lagstiftning om yrkesföreningar skulle enligt motionärernas mening bidra här till.

Vad beträffar de under 1. och 2. här ovan angivna synpunkterna anse vi oss sakna anledning att här upptaga dessa sidor av problemet till mera ingående prövning. Vad särskilt de privatanställdas organisationer angår föreligger nämligen för närvarande utan tvivel icke något behov av rättslig reglering ur dessa synpunkter. Den uppräknad å sid. 9 i motionen av spörsmål, som lagstiftningen synes böra inriktas på, ger också vid handen, att en dylik generell lagstiftning för yrkesföreningar för tjänstemannaorganisationernas vidkommande varken är påkallad eller önskvärd ur nu ifrågasatta synpunkter. De i detta sammanhang ifrågasatta reglerna synas snarast vara ägnade att i viss mån binda organisationernas rörelsefrihet.

Helt annorlunda ställer sig frågan för vårt vidkommande sedd från de synpunkter, som angivas under 3. här ovan. Visserligen kan, såsom av det föregående framgår, en generell lagstiftning för yrkesföreningar enligt vår uppfattning icke i och för sig bidra till att utveckla organisationsväsendet bland de olika grupperna av privatanställda. Lagstiftningens verkan i detta hän-

seende är nämligen helt beroende av de givna reglernas innehåll. Blev en föreningslag utformad på sådant sätt, att densamma beredde de anställdas organisationer ökad möjlighet till medinflytande över anställningsvillkoren utan tillgripande av stridsåtgärder är det emellertid uppenbart, att organisationerna skulle med glädje hälsa en sådan lagstiftning även om densamma skulle i viss mån innebära en inskränkning i självbestämmanderätten.

De spørsmål, vilkas reglering i lag särskilt borde på ett gynnsamt sätt påverka en sund utveckling av de privatanställdas organisationer, sammanhånga med de från tjänstemannahåll ofta framförda kraven på en lagligen erkänd förenings- och förhandlingsrätt. Vad rätten att tillhöra en förening angår synes densamma nu bliva fastställd i den föreslagna lagstiftningen om ekonomiska stridsåtgärder. Även om man icke däri velat sträcka sig så långt som till en kriminalisering av avtal, vilka begränsa föreningsrätten, torde sålunda det förstnämnda önskemålet nu i huvudsak bliva realiserat. Den fråga, som i förevarande sammanhang för vårt vidkommande är av största betydelse, är sålunda frågan om en lagligt reglerad förhandlingsordning och om rätt för de anställdas organisationer att påkalla skiljedom.

Just när det gäller detta för tjänstemannaorganisationerna centrala önskemål, uttala också motionärerna att det bör övervägas, vilka åtgärder som kunna vara ägnade att i förhållandet mellan arbetsgivarna och de privatanställda trygga arbetsfreden. För de egentliga kroppsarbetarna torde en lagstiftning, som reglerar förhandlingsrätten, sakna praktisk betydelse, då denna rätt för deras vidkommande är allmänt erkänd, sedan flera tiotal år tillbaka. Detta erkännande har emellertid som bekant vunnits först efter hårda strider. Ur samhällelig synpunkt skulle det säkerligen vara lyckligt om en sådan utveckling kunde undvikas för tjänstemännens vidkommande. Med den snabba tillväxt tjänstemannaorganisationerna för närvarande undergå är det emellertid uppenbart, att de icke länge kunna finna sig i att förvägras en rätt, som övriga arbetstagargrupper sedan länge kommit i åtnjutande av.

I förhandlingsrätten se vi ett viktigt instrument för genomförandet av en sanering i fråga om löne- och övriga anställningsförhållanden. När man kan konstatera att förhandlingsrätten för kroppsarbetarnas del blivit till ett sådant instrument, måste man emellertid hålla i minnet, att detta kunnat ske endast tack vare de strejk- och blockadhot, som fortlöpande kompletterat förhandlingsrätten. Vi dela motionärernas uppfattning, att övervägande delen av de privatanställda önska undvika öppna strider, ett önskemål, som uppenbarligen står i överensstämmelse med samhällets intresse. Skall detta önskemål kunna förverkligas och förhandlingsrätten likväl icke förlora sin ovan angivna karaktär, är det emellertid tydligt, att förhandlingsrätten för dessa grupper måste erhålla ett nytt komplement i stället för strejkhotet. Det är ur denna synpunkt skiljedomsinstitutet för de privatanställda skulle kunna bli av så stor betydelse.

Även motionärerna uttrycka sympatier för skiljedomstanken, när det gäller intressekonflikter mellan arbetsgivare och anställda. De förklara härvidlag, att det kan tagas under övervägande i vad mån statsmakterna genom en dispositiv lagstiftning böra främja träffandet av frivilliga överenskommelser mellan parterna att vid intressesvister underkasta sig skiljedom. Beträffande lagstadgad *obligatorisk* skiljedom åter uttalas att utländska erfarenheter icke förefalla att uppmuntra till efterföljd från någondera partens synpunkt. Vi känna icke till åsyftade fall i utländsk lagstiftning, då särbestämmelser genomförts om obligatorisk skiljedom för tjänstemannagrupperna. Emellertid hålla vi före att en rent dispositiv lagstiftning om frivillig skiljedom icke kan betecknas såsom ett betryggande komplement till förhandlingsrätten.

Önska statsmakterna på ett effektivt sätt trygga arbetsfreden i fråga om

de privatanställda, torde det vara erforderligt att giva dessas organisationer möjlighet påkalla skiljedom även i fall då frivillig överenskommelse härom icke kunnat träffas. De samhälleliga intressen, det här gäller att tillvarataga, äro också så framträdande, att en allsidig utredning av denna fråga synes oss i hög grad påkallad.

Den 31 december 1934 uppdrog Kungl. Maj:t åt tre sakkunniga att utforma riktlinjerna för en omfattande utredning rörande ett flertal med problemet om arbetsfredens tryggande sammanhängande frågor. Det kunde tänkas, att förevarande spörsmål om förhandlingsordning och skiljedomsinstitut för de privatanställda ansetts utgöra ett led i detta omfattande utredningsarbete. Å andra sidan har frågan om förenings- och förhandlingsrätten redan tidigare uttryckligen hänskjutits till den s. k. kommittén angående privatanställda. Då denna fråga, enligt vad som förut framhållits, endast synes äga betydelse för dessa anställda, torde nämnda kommitté också vara särskilt lämpad att upptaga densamma till prövning. Skulle saken hänskjutas till någon av de underkommittéer, för vilkas arbete ovannämnda den 31 december 1934 tillsatta sakkunniga skola uppdraga riktlinjerna är det uppenbart att ett slutgiltigt resultat i frågan skulle fördröjas och sannolikt försvåras.

Enligt motionärerna skall inom kort från kommittén angående de privatanställda ett förslag vara att förvänta rörande avtalsförhållandet mellan företagare och anställda. I kommitténs utredningsuppdrag synas därefter återstå två huvudfrågor, nämligen pensionsfrågan samt det ovan berörda spörsmålet om förenings- och förhandlingsrätt. Från de utgångspunkter vi ovan andragit är det uppenbart, att sistnämnda spörsmål måste framstå såsom särskilt betydelsefullt.

På grund av vad sålunda anförts tillåta vi oss hemställa att utskottet ville föreslå riksdagen fatta ett beslut av sådan innebörd, att kungl. kommittén ang. privatanställda anmodas utan tidsuträkt upptaga frågan om förenings- och förhandlingsrätt samt skiljedomsinstitut till utredning.

Stockholm den 5 mars 1935.

Svenska kontoristföreningarnas förbund.

Wilhelm Klingberg.